

Ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programų metinių ataskaitų pateikimo ir vertinimo tvarkos aprašo priedas

(Ilgalaikės institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros programos vykdymo metinės ataskaitos pavyzdinė forma)

ILGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS (SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS) PLĖTROS PROGRAMOS METINĖ ATASKAITA

Gauta Lietuvos mokslo taryboje

(Data – pildo Taryba)

Ataskaitos registracijos Nr.

(Pildo Taryba)

1. DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Programos pavadinimas	Vilniaus istorija. Tyrimai
Mokslo ir studijų institucija (programos vykdytoja)	Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, 01108 Vilnius; tel. (8~5) 261 4436; el paštas sekretoriatas@istorija.lt ; 111955361
Programos trukmė	2012-2016 m.
Laikotarpis, už kurį teikiama ataskaita	2012 m.
Programai skirti norminiai etatai	11,11

2. PROGRAMOS VYKDYTOJAI

Eil. Nr.	Mokslo laipsnis	Vardas, pavardė	Pareigos
Programos vadovas			
1.	Dr.	Zita Medišauskienė	vyr. m. darb. (0,25 et.)
Kiti programos vykdytojai			
2.	Dr.	Darius Baronas	vyr. m. darb. (1,0 et.)
3.	Dr.	Edmundas Gimžauskas	m. darb. (0,5 et.)
4.	Dr.	Saulius Grybkauskas	m. darb. (0,5 et.)
5.	Dr.	Vytautas Jogėla	m. darb. (1,0 et.)
6.		Rytis Jonaitis	j. m. darb. (0,5 et.)
7.		Irma Kaplūnaitė	j. m. darb. (0,5 et.)
8.	Dr.	Algimantas Katilius	j. m. darb. (0,5 et.)
9.	Dr.	Elmantas Meilus	vyr. m. darb. (1,0 et.)
10.	Dr.	Rimantas Miknys	vyr. m. darb. (0,25 et.)
11.	Dr.	Virgilijus Pugačiauskas	m. darb. (0,5 et.)
12.	Dr.	Stephen Rowell	vyr. m. darb. (1,0 et.)
13.		Saulius Sarcevičius	j. m. darb. (1,0 et.)
14.	Dr.	Gintas Sliesoriūnas	m. darb. (0,25 et.)
15.	Dr.	Vitalija Stravinskienė	m. darb. (0,5 et.)
16.	Dr.	Agnius Urbanavičius	m. darb. (1,0 et.)
17.	Dr.	Gediminas Vaitkevičius	m. darb. (1,0 et.)
18.		Oksana Valionienė	j. m. darb. (0,5 et.)
19.	Dr.	Gediminas Vaskela	m. darb. (0,5 et.)

3. ATLIKTI DARBAI IR PROGRAMOS REZULTATAI

Pateikite programos ataskaitinio laikotarpio rezultatų santrauką pagal programos tikslus ir uždavinius. Pristatykite tarpinius nepublikuotus ir sklaidos priemonėmis nepristatytus programos ataskaitiniu laikotarpiu atliktus darbus (pvz., įvairūs parengiamieji darbai, infrastruktūros kūrimas, medžiagos kaupimas, atlikti tyrimai ir pan.).

2012 m. įgyvendinant programą tyrėjų grupė atliko darbus pagal visus tris programos tikslus: kaupė istorinę ir archeologinę medžiagą, studijavo istoriografiją, kūrė duomenų bazes ir atliko tyrimus numatytais, mažai arba visai netyrinėtais Vilniaus istorijos klausimais, skelbė kai kuriuos tyrimų rezultatus straipsniuose ir konferencijų pranešimuose; kaupė ir rengė publikavimui Vilniaus istorijos šaltinius; vykdė mokslo žinių sklaidą Lietuvos ir tarptautinėje mokslo bendruomenėje ir Vilniaus visuomenėje.

Daugiausia pasistūmėta tiriant temas, kuriose būta ankstesnių metų įdirbio, o būtent, tiriant ankstyvąją Vilniaus istoriją. Pažengta rekonstruojant ankstyvojo Vilniaus periodo kraštovaizdį, gerokai besiskiriantį nuo dabartinio, atskirų miesto dalių, kaip rusų misto ar katalikų (vokiečių) priemiesčio, kurie apjuosus miestą siena, suformavo miesto centrą, formavimąsi ir raidą. Sulaukus radiokarbono tyrimo rezultatų, bus gauta tikslesnių duomenų apie Civitas Rutenica. Plėtojosi tyrimai ir svarbioje, bet mažai pažintoje Vilniaus civilizacinės raidos temoje. Svarbūs atlikti Vilniaus materialinės kultūros ir ūkinės raidos tyrimai – standartizacijos buvimas amatuose (puodžių), liudijęs pasiektą tam tikrą amatų gamybos kokybinį lygį. Miestietiškos kultūros, miesto bendruomenės socialinio ir religinio gyvenimo plėtrą XV-XVI a. parodė atlikti labdaros institucijų atsiradimo ir religinių brolių veiklos tyrimai. Jei XV-XVI a. Vilniaus miestiečių socialiniame gyvenime ypač svarbus vaidmuo teko religijai, tai XIX a. katalikų vienuolynų veiklos tyrimas rodo atvirkščią procesą – mažtantį šių institucijų, kaip ir kitų konfesinių institucijų vaidmenį miesto gyvenime, ne tik dėl imperinės Rusijos valdžios politikos, bet ir dėl kintančio socialinio gyvenimo. Pagreitį įgaunant modernėjimo procesams vis labiau plėtėsi pasaulietinio miesto visuomenės gyvenimo sfera, formavosi naujos socialinio gyvenimo organizacinės struktūros. Viena iš tokių struktūrų buvo visuomeninės draugijos, XX a. pradžioje suformavę visą draugijų tinklą, kuris teikė rėmus didžiajai daliai individų ir miesto bendruomenės socialinės veiklos ir užpildė erdvę tarp valstybės ir individo. Besikuriančios draugijos (profesinės, lobistinės, socialinės globos ir kt.) iš dalies pakeitė ir archaišką cechinę organizaciją. XIX a. cechų veiklos analizė rodo palaipsnį cechų veiklos galimybių siaurėjimą ir pačios cechinės organizacijos svarbos nykimą dėl prastėjančios konjunktūros.

Miesto bendruomenės ekonominė veikla šiek tiek paliesta tiriant Vilniaus priemiesčius – Lukiškes ir Šnipiškes ir šių priemiesčių gyventojų ryšius su miesto centru. Tarpukario Vilniaus ekonominei raidai tirti renkami ir sisteminami duomenys, susiduriant su ypač aštria duomenų, jų pilnumo ir patikimumo problema. Analogiškos problemos kyla ir tiriant Vilniaus gyventojų skaičių bei Vilniaus gyventojų demografiją. Nuosekliau susipažinus su esamais šaltiniais paaiškėjo, kad iš visų demografinių problemų (gimstamumas, mirtingumas, vaisingumas) įmanu patikimiau tirti, pasinaudojant pasaulinio demografijos mokslo metodologiniais pasiekimais, tik vaisingumo problematiką. Kitos problemos gali būti tiriamos pasinaudojant jau vėlesnio laikotarpio šaltiniais. Su statistinių duomenų prieštaringumu ir nepatikimumo problema susidurta ir tiriant tarpukario Vilniaus gyventojų skaičiaus dinamiką, skaičiaus augimo šaltinius ir pan.

2012 m. pažengta pirmyn tiriant Vilniaus kaip valstybės sostinės problemą. XVII a. vidurio maskvėnų okupacijos tyrimas atskleidė kai kurias priežastis, kodėl sumenko Vilniaus, kaip LDK centro ir vieno iš didžiausių ATR miestų vaidmuo, o 1918 m. antrosios pusės politinės situacijos Vilniuje analizė parodė įvairių tautų politinių jėgų tarpusavio konkurenciją dėl įsitvirtinimo Vilniuje, o kartu tai reiškė ir Vilniaus – valstybės sostinės perspektyvas. Politinių varžytuvių rezultatas lėmė, kad nusitęsė Vilniaus – provincijos miesto statuso tradicija. Vilnius tapo tik Lenkijos periferijos miestu. Ir tik sovietmečio Vilniaus kaip respublikos sostinės išskirtinį statusą, nors ir netiesiogiai patvirtino Vilniaus vadovų personalinių tinklų tyrimas.

Apskritai, pirmaisiais programos įgyvendinimo metais moksliniai tyrimai dar tik įsibėgėjo,

daugiausia koncentruotasi į faktinės medžiagos paieškas, darbą archyvuose ir bibliotekose. Detalizuojant 2012 m. atlikti šie darbai:

Igyvendinant 1-ą tikslą „plėtojant ir skatinant kompleksinius Vilniaus istorijos tyrimus, ištirti netyrinėtas ar mažiau tyrinėtas Vilniaus istorijos problemas ...“ ir jo 1-ą uždavinį „netirtų Vilniaus miesto istorijos problemų tyrimai“ buvo atliekami Vilniaus kūrimosi ir ankstyvojo jo istorijos periodo (XIII-XVI a.) tyrimai, nagrinėjama Vilniaus urbanizacijos problematika. **R. Jonaitis**, tęsdamas anksčiau pradėtus Civitas Rutenica (Rusų miesto) tyrimus, 2012 m. nagrinėjo visų dvylikos Civitas Rutenica buvusių cerkvių lokalizacijos problemas. Jis ne tik patikslino visų cerkvių lokalizacijos vietas, bet ir nustatė tam tikrus jų statybos mieste dėsningumus. Tyrimo rezultatai apibendrinti publikuotame straipsnyje. Kartu tęsiant archeologinius Civitas Rutenica kasinėjimus, kasinėjimų rezultatai pristatyti konferencijose ir pranešimų pagrindu parengtuose straipsniuose, kurių vienas publikuotas, kitas įteiktas spaudai leidinyje «Археология и история Пскова и псковской земли». Vilniaus katalikų priemiesčio lokalizacijos, formavimosi ir raidos problemas tyrė **I. Kaplūnaitė**. Ji iškėlė prielaidą, kad ankstyvoji katalikų amatininkų gyvenvietė gali būti lokalizuota pietvakarinėje Pilies kalno papėdėje, patogioje topografiniu požiūriu teritorijoje, trijų labai svarbių prekybos kelių sankirtoje. Šioje teritorijoje buvo pastatyta ir pirmoji pranciškonų bažnyčia. Tik po pranciškonų kankinystės gyvenvietė persikėlė į miesto pakraštį už Vingrių (Vokiečių miestas). Remiantis archeologiniais ir istoriniais šaltiniais tirta katalikų priemiesčio raida: nustatytos plėtros kryptys, atkurtas priemiesčio topografinis vaizdas, išskirti priemiesčio raidos etapai ir raidos centrai. Pastebima, kad sparti priemiesčio plėtra ir jo gyventojų gausėjimas rodė spartų katalikybės plitimą Vilniuje. Tyrimo rezultatai apibendrinti viename publikuotame ir viename įteiktame straipsnyje (į «Археология и история Пскова и псковской земли»). Lukiškių priemiesčio – vieno seniausių ir arčiausiai istorinio miesto centro išsidėsčiusio priemiesčio - rytinės dalies raidą tyrė **S. Sarcevičius**. Naudojantis archeologine ir kiek mažesniu mastu istorine medžiaga buvo atlikta priemiesčio funkcijų XV-XVII a. I-oje pusėje rekonstrukcija. Tyrimo rezultatai paskelbti straipsnyje. Su Vilniaus christianizacijos problema glaudžiai susijusi **O. Valionienės** tiriama Vilniaus sakralinių erdvių struktūra. Remiamasi senai pastebėtu vienu iš pagrindinių krikščioniškųjų erdvės organizavimo principų – orientacija Rytai – Vakarai tiek kulto pastatų statyboje, tiek palaidojimuose. Tačiau realybėje palaidojimuose šios orientacijos nėra griežtai laikomasi. Formuluojamos problemos: kiek objektyvus ritualinės orientacijos ir sakralinio komplekso struktūros formavimosi lyginimas? Ar egzistuoja universali taisyklė, paaiškinanti orientacijos formų įvairovę? Kiek informatyvios sąvokos „vakarai“, „pietvakariai“, „šiaurės vakarai“ ir t.t., tiriant laidojimo ritualus. Taikant statistinį metodą 2012 m. buvo ištirti erdviškai tvarkingi bažnyčių kompleksai, kuriems būdinga viena aiškiai vyraujanti orientacija, susijusi su kulto pastatu ir urbanistine aplinka, bei palaidojimai be aiškiai išreikštos orientacijos. 2013 m. tyrimas bus baigtas, straipsnis bus teikiamas į rengiamą straipsnių rinkinį „Lietuvos ir Šiaurės vakarų Rusijos archeologija ir istorija viduramžiais“. Problemas, susijusias su Vilniaus ūkiniu gyvenimu nagrinėjo **G. Vaitkevičius**. Jis tyrė XIV-XVII a. Vilniaus buitinę keramiką. Keldamas klausimą apie tam tikrų standartų buvimą, nagrinėjo talpos matų unifikaciją Vilniuje minėtame laikotarpyje. Tyrimų rezultatai paskelbti straipsnyje, Miestų praeitis, 3.

2012 m. buvo tęsiami dar LMT finansuoto projekto įgyvendinimo metu pradėti Kreivojo miesto tyrimai. Kai kurių klausimų tyrimų rezultatai išdėstyti publikuotuose straipsniuose (**S. Sarcevičius**).

R. Jonaičio disertacija „Civitas Rutenica Vilniuje XIII-XV a.“ įteikta bendrai Lietuvos istorijos instituto ir Klaipėdos universiteto doktorantūros komisijai svarstyti.

Doktorantės I. Kaplūnaitė ir O. Valionienė sėkmingai tęsia doktorantūros studijas, vykdydamos studijų programas.

Tyrinėjant Katalikų bažnyčios ir kitų krikščioniškųjų konfesijų veiklą Vilniuje 2012 m. buvo tiriamos kelios temos. **S. Rowell** rinko medžiagą, kuri atspindi ankstyviausią Vilniaus špitolių, kaip labdaros įstaigų, istoriją. Medžiaga buvo renkama Vilniaus kapitulos archyve (privilegiju

knygos, kapitulos aktų knygos). Parengtas straipsnis „The Role of charitable activity in the formation of Vilnius society in the 14- mid 16 centuries“ su šaltinių publikacija, įteiktas į Lithuanian Historical Studies, No 17. Straipsnyje teigiama, kad Vilniuje labdaringos įstaigos buvo įkurtos tik XVI a., pirmąja tokia įstaiga tapo 1514-1518 m. įkurta šv. Jokūbo špitalė. Straipsnyje pateikiamas platesnis europinis krikščioniškosios charitatyvinės veiklos kontekstas, tiriamas pirmųjų labdaringų įstaigų atsiradimas Vilniuje, jų iniciatoriai ir globėjai, finansavimo šaltiniai. Tvirtinama, kad prieglaudos tapo Vilniaus visuomenę integruojančiu faktoriumi, rūpinimasis vargšais ir praktinė gailėstingumo išraiška tapo ženklais sakralinėje miesto topografijoje, miesto vystymo instrumentu tvirtovei peraugant į nuolatinę gyvenvietę. Tiriant kitas Vilniaus miesto konfesines bendruomenes ir tarpkonfesinius santykius **D. Baronas** tyrė stačiatikių šv. Dvasios brolijos atsiradimą ir įsitvirtinimą Vilniuje 1584-1633 m. Tyrimas turėjo atsakyti į klausimus, kaip ir kokiomis aplinkybėmis iškilo šv. Dvasios cerkvė, kaip ją palaikanti ir išlaikanti bendruomenė susikūrė ir įsitvirtino Vilniuje. Rengiamame straipsnyje Vilniaus šv. Dvasios cerkvės iškilimas traktuojamas kaip Vilniaus miesto religinės (stačiatikių) tarpkonfesinės istorijos dalis. Siekiama išsiaiškinti, ne tik, kas kada ir ką pastatė, bet ir atskleisti, kokie santykiai siejo į šią veiklą įsitraukusius žmones, bandomas rekonstruoti žmogiškųjų santykių tinklas. Taip pat aiškinamas tas materialus pagrindas, kuris pradėtas kurti XVI a. pabaigoje, toliau plėtotas XVII a. pirmoje pusėje leido Vilniaus stačiatikių brolijai imtis brangiai kainuojančių šv. Dvasios cerkvės statybų 1633 m. nagrinėjami tarpkonfesiniai santykiai tuo metu, kai iškilo šv. Dvasios brolija. Nagrinėjama brolijos įsikūrimas, jos institucijų (mokykla, spaustuvė, špitalė) veikla, brolijos įsitvirtinimo Vilniuje veiksniai, tarpusavio santykiai stačiatikių bendruomenėje, tarp jų religiškai ir socialiai motyvuoti įvairių grupių tarpusavio nesutarimai. Tyrimas bus baigtas 2013 m. Nagrinėjant XIX a. Vilniaus religinį gyvenimą ir religines institucijas, **A. Katilius** atliko Vilniaus vienuolynų struktūros XIX amžiuje analizę. Vilniaus archyvuose ir rankraštynuose buvo renkama daugiausia vienuolynų vizitacijų medžiaga, kurios pagrindu sudarytas devynioliktame amžiuje Vilniuje veikusių moterų ir vyrų vienuolynų sąrašas, išanalizuota vienuolynų ir vienuolių skaičiaus dinamika, surinkti duomenys apie vienuolių geografinę ir socialinę kilmę, vienuolynų turėtą nekilnojamąjį turtą, fondacijas, prie vienuolynų veikusias švietimo ir labdaros įstaigas. Atlikto tyrimo pagrindu baigiamas rengti straipsnis.

Nagrinėjant Vilniaus – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Lietuvos sostinės funkcijų XVII-XX a. I-oje pusėje problematiką 2012 m. buvo dirbama prie šių temų. **E. Meilus** aiškinosi Vilniaus ekonominę ir socialinę situaciją XVII a. vidurio Maskvos okupacijos metu ir po jos, karo su Rusija poveikį miesto ekonomikai, gerbūviui, demografinėi situacijai. Buvo analizuojama okupacinės valdžios laikysena vilniečių atžvilgiu, miesto savivaldos veikla. Pastebima, kad miesto savivalda stengėsi nesuteikti preteksto okupacinei valdžiai kištis į miesto reikalus, nors gyventojai ne kartą kreipėsi pagalbos į ją sprendžiant asmenines problemas. Paneigiamas mitas apie rusų savivalę teismuose, šaltiniais grindžiama nuomonė apie teisingumo principo prioritetą okupacijos laikotarpio teismuose. Aiškintasi okupacinės įgulos vidinė situacija, maisto, aprangos, ginklų stokos pagimdyti plėšikavimai mieste ir pan. Daroma išvada, kad okupacija buvo lemtinga miesto raidai – Vilnius po jos (taip pat ir dėl epidemijų bei vėlesnių nelaimių) iki pat XIX a. nebeatsigavo. Koreguojamas (remiantis ir A. Urbanavičiaus tyrimais) lenkų istoriografijos teiginys apie Vilniaus gyventojų etninės ir užimtumo struktūros pokyčius dėl okupacijos. Tyrimas apibendrintas straipsnyje „Vilnius prieš ir po „Tvano“: mitai ir faktai“, įteiktas į Lituaništinės komisijos (Varšuva) konferencijos medžiagą. Atvirkštinis reiškinys – Vilniaus okupacijos įtaka Maskvos valstybei nagrinėjamas parengtame straipsnyje „Akis už akį arba suartėjimas per grobimą? Kaip „praturtėjo“ šalys ir tautos (1605-1612 m. Maskvos ir 1655-1661 m. Vilniaus pavyzdys)“. Jame nagrinėjama XVII a. vidurio Vilniaus okupacijos įtaka europietiškujų gyvenimo formų transmisijai į Maskvos valstybės valdovo rūmus ir Rusijos europeizacijai apskritai. Šį procesą skatino ne tik pagrobti ir į Rusiją išgabenti buities, meno dirbiniai, bet ir Maskvoje apgyvendinti amatininkai ir menininkai – belaisviai iš

LDK žemių. Tiriamas ir maskvėnų okupacijos poveikis Vilniui. **G. Sliesoriūnas**, tiriantis „Vilnius - Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė ir vaivadijos centras XVII a. II pusėje - XVIII a. I pusėje“ problematiką, 2012 metais vykdė planuotus parengiamuosius darbus: dirbta Lietuvos ir Lenkijos archyvuose ir bibliotekose, surinkti duomenys apie įvykius Vilniuje iš XVIII amžiaus pirmosios pusės rankraščių ir spausdintų (XVIII amžiaus vidurio) periodinių leidinių, medžiaga apie valstybines iškilmes ir valstybinių institucijų veiklą svarbiausiuose to laikotarpio išlikusiuose dienoraščiuose (Lietuvos kanclerio Karolio Stanislovo Radvilos, Lietuvos didžiojo etmono Mykolo Kazimiero Radvilos „Žuvelės“) ir kt. Atrinkti dokumentai ir istorinės žinios apie Vilnių, rengiamam „Vilniaus istorijos šaltinių“ leidiniui. Situaciją, pirmiausia politinę, Vilniuje baigiantis Pirmajam pasauliniam karui tyrė **E. Gimžauskas**. Parengtame straipsnyje „Vilniečių nuostatos ir Vilniaus politinio lietuviškumo klausimas 1918 m. lapkričio – gruodžio mėn.“ Vilniečių nuostatos ir Vilniaus politinio lietuviškumo klausimas 1918 m. lapkričio - gruodžio mėn. Lietuviškoje istoriografijoje plačiai eksploatuotas lietuvių valdžios nesugebėjimo įsitvirtinti Vilniuje 1918 m. pab. faktas, tačiau akivaizdžiai trūksta nuodugnesnės šio fakto priežasčių analizės. Turint omenyje, kad etniniai lietuviai sudarė visiškai nežymų miesto gyventojų procentą, tačiau mieste telkėsi lietuvių nacionalinis elitas, planavęs įtraukti Vilnių į nacionalinę valstybę ir netgi padaryti jį sostine, esminiu dalyku minėtai analizei tampa lietuvių santykio su kitomis Vilniaus visuomeninėmis jėgomis charakteristika. Tad straipsnyje pristatomas miesto politinės minties centrų išsidėstymas 1918 m. rudenį ir pasekama jų tarpusavio sąveika lapkričio - gruodžio mėn., kai keitėsi regiono geopolitinė situacija. Tyrimo metu aiškėja, jog aptariamuoju laikotarpiu ne tik lietuvių, bet ir kiti politinės minties centrai pretendavo tapti valstybinės konsolidacijos centrais Vilniuje. Stipriausias lietuvių varžovas, bet kartu ir potencialiausias sąjungininkas buvo lenkų centras, susitarimas su kuriuo galėjo lemiamai įtakoti lietuvių įsitvirtinimo sėkmę. Tačiau paskutinėmis 1918 m. dienomis lenkų veiksmai akivaizdžiai bylojo, jog jie renkasi integraciją į Lenkijos valstybę ir suka pilietinio konflikto linkme.

Vilniaus gyventojų skaičiaus ir demografinės raidos XVII-XVIII a. tyrimui atlikti parengiamieji darbai. **A. Urbanavičius** atliko ankstyvųjų naujųjų laikų istorinės demografijos tyrimų problematikos istoriografinę analizę. Dėmesys labiau kreiptas į vaisingumo studijas. Tokio pasirinkimo priežastis suprasti padeda Vilniaus istorinei demografijai tirti prieinamų šaltinių pobūdis: daugiausia išlikusių ir prieinamų šaltinių yra krikšto įrašai Vilniaus parapijų metrikų knygoje, o ši aplinkybė kaip tik ir suteikia galimybę nagrinėti vieną iš esminių demografijos klausimų – žmonių (vilniečių) populiacijos vaisingumą. Išstudijuoti daugelis Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos mokslininkų demografų darbų, nagrinėjančių aktualiausias demografinės raidos problemas arba išsakančius naujas, netradicines, kritines senųjų teorijų požiūriu nuostatas. Be to, kaip numatyta, buvo renkama medžiaga Lietuvos valstybės istorijos archyve iš XVII a. antrosios pusės – XVIII a. parapijų metrikų knygų ir lygiagrečiai iš surinktų duomenų kuriama kompiuterinė duomenų bazė kaip būsimų tyrimų pagrindas. Nagrinėjant XX a. pirmosios pusės (tarpukario) Vilniaus gyventojų skaičiaus pokyčius **V. Stravinskienė** atliko tyrimą, kurio rezultatai apibendrinti publikuoti įteiktame straipsnyje „Vilniaus miesto gyventojai statistinių šaltinių duomenimis (1920–1939 m.)“ (įteikta *Lithuanian Historical Studies*). Remiantis archyvine ir istoriografinė medžiaga buvo nagrinėta 1920–1939 m. Vilniaus miesto etninė-demografinė sudėtis ir jos pokyčiai, atskleisti etninę dinamiką lėmę veiksniai, aptartas statistinių šaltinių patikimumas. Tyrimo metu nustatyta, kad 1920–1939 m. Vilniaus m. etninėje-demografinėje raidoje išskirtini 2 etapai: 1) 1920–1932 m. (miesto gyventojų skaičius intensyviai augo) ir 2) 1932–1939 m. (stabilios padėties laikotarpis, kai miesto gyventojų skaičius liko nepakitęs). Miesto etninius-demografinius pokyčius iš esmės nulėmė Lenkijos valstybės vykdyta politika (lenkų migracijos į Vilnių skatinimas, nelenkų tautybės gyventojų padėties radikalizacija ir asimiliacija), kurios išraiška buvo nuolat augęs lenkų skaičius Vilniuje (nuo 70 tūkst. 1920 m. iki apie 130 tūkst. 1939 m.).

Atliekant Vilniaus urbanistinės ir socioekonominės raidos XIX – XX a. pirmojoje pusėje

tyrimus, buvo tiriama Vilniaus miesto krikščionių amatininkų cechų funkcionavimas. **V. Pugačiauskas** rašė monografiją „Vilniaus amatininkų cechai XIX a.: korporacinės organizacijos veiklos formos ir kolektyvinė biografija“ (2012-2016 m.). 2012 m. skyriuje „Cechas ir miestas“ parašytas planuotas monografijos poskyris „*Cechinė gamyba ir miesto ūkinė konjunktūra*“ – 1,5 a.l. Šis poskyris parašytas remiantis surinktais archyviniais duomenimis (Lietuvos valstybės istorijos archyve: f. 939 – Vilniaus amatų valdyba, atskirų Vilniaus amatų cechų fondai, f. 458 – Vilniaus miesto magistratas, f. 937 – Vilniaus miesto dūma. Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių skyriuje – f. 232 ir f. 9–1446), publikuotais pirminiais šaltiniais ir istorine literatūra. Straipsnyje apžvelgiamas ilgas šimtmečio cechų gyvavimo istorinis laikotarpis, analizuojama cechinė gamyba (gamybos „vidinis“ procesas ir gamybos monopolio specifika, gaminamos produkcijos apimtys, asortimentas, realizacijos būdai ir t.t.) ir jos dinamika miesto ūkinėje konjunktūroje, remiantis keliais pagrindiniais parametrais susijusiais su gamybiniu potencialu, vidaus prekybos tendencijomis bei gyventojų demografinė perspektyva. Kaip žinoma, miestiečių luomo korporacinė organizacija - cechai - vyravo miesto ūkinėje erdvėje išlaikiusi monopolistinės gamybos privilegijas, o gamybinis potencialas buvo orientuotas tenkinti pirmiausia vilniečių svarbiausius kasdieninius poreikius. Esminiu iššūkiu Vilniaus miesto cechams tapo būtinybė prisitaikyti prie Rusijos imperijos politinės ir ūkinės sistemos, tačiau nepaisant vykusių dinaminų pokyčių valstybės ir miesto gyvenime, jie išgyveno iki 1893 m., kai caro valdžios sprendimu buvo panaikinti. Pateikiamos šios išvados. Pirma, cechinis gamybos pobūdis tradiciškai koncentravosi ties vidaus rinkoje paklausių vartojimo reikmenų gamyba ir neapėmė visų mieste veikusių ūkinių veiklų. Antra, cechinėje gamyboje buvo praktikuojamas rankų darbas, o pagalbinės techninės priemonės ar pagalbiniai instrumentai nebuvo plačiai naudojami, t.y. gamybos proceso modernizacija išliko itin menkame lygmenyje. Trečia, teigiama, kad sparčiai augant mieste gyventojų skaičiui cechinės gamybos apimtys nedidėjo, nei atskirame ceche, nei matuojant visos cechinės gamybos kontekste. Cechų meistrams nepakako finansinių išteklių plėsti gamybą, rūpintis žaliavų supirkimu ir pagamintos produkcijos realizacija. Kita vertus būtina akcentuoti, kad mišrių savo sudėtimi („krikščionių“, žydų, vokiečių) cechų kūrimas sulėtino cechinės gamybos kritimo pagreitį, pritraukė naujų vartotojų bei šiek tiek išplėtė gamybos „asortimentą“ naujomis paslaugomis ir prekėmis. Ketvirta, Vilniaus cechai nebegalėjo pilna apimtimi naudotis gamybos monopolium dėl necechinų amatininkų ir manufaktūrų, ypač nuo XIX a. vidurio, konkurencijos. Penkta, cechinės gamybos plėtotės kliūtimi tapo atvežtinių fabrikinės pramonės gaminių prekių aktyvi prekyba.

Tiriant Vilniaus urbanistinę raidą, o tiksliau tęsiant pradėtus Vilniaus priemiesčių, vėliau tapusių integralia miesto centro dalimi tyrimus, buvo nagrinėjama Šnipiškių priemiesčio raida. **V. Jogėla** tęsė monografijos „Šnipiškės XVIII a. pab. – XX a. pr.: raida ir struktūra“ rašymą. Koncentruotasi į priemiestyje vykdytą ūkinę veiklą, tiksliau jos dominantę – plytinių veiklą ir plytų gamybą. Parašytas skyrius „Šnipiškių priemiesčio plytinių raida“. Ištirta plytinių veiklos reglamentavimo raida, aptartas 1847 m. sausio 24 d. imperatoriaus įsakas liečiantis plytinių veiklą, aprašytas XIX a. plytų gamybos procesas nuo žaliavos parengimo iki plytų išdegimo, degimo krosnių įrengimas, plytų formos ir kokybės reikalavimai. Paliesti miesto molio klotų nuosavybės ir jos reglamentavimo klausimai. Apžvelgti Šnipiškių plytinių ir apskritai Vilniaus plytinių istorijos tyrimai, pateikti duomenys apie Šnipiškėse Radvilų valdose veikusias 15 plytinių, jų raidą per visą XIX amžių. Toliau rinkta medžiaga kitiems monografijos skyriams Lietuvos archyvuose bei Lenkijos (Varšuva) dokumentų saugyklose.

Nagrinėjant Vilniaus visuomeninį gyvenimą, visuomeninių, švietimo ir kultūros institucijų tinklo plėtrą XIX a. – XX a. pirmoje pusėje, **Z. Medišauskienė** tyrė Vilniaus draugijinio gyvenimo raidą XIX a. – XX a. pradžioje. Surinkti duomenys apie minėtu laikotarpiu Vilniuje veikusias draugijas parodė, kad draugijų veikla Vilniuje (panašiai ir visoje Lietuvoje) perėjo keturis skirtingus veiklos sąlygomis, formomis, draugijų sudėtimi raidos etapus: 1) XIX a. pradžia – 3-io dešimtmečio pradžia – Apšvietos epochos dvasioje užgimusios švietimo,

saviauklos, socialinės globos, profesinės draugijos; 2) 3-ias dešimtmetis – 7-o dešimtmečio pradžia, kai po imperatoriaus įsako, uždraudusio visas slaptas draugijas ir Filomatų filaretų bylos lieka veikti tik rusų administratorių dominuojama Labdarybės draugija ir marga tautine ir konfesine sudėtimi profesinė Imperatoriškoji Vilniaus Medicinos draugija; 3) 7-as dešimtmetis (po 1863 m. sukilimo) – 1904 m. – bendrarusiškujų draugijų skyrių steigimo Vilniuje laikotarpis, nuo 8 deš. pradedamos steigti ir savarankiškos vietinių gyventojų iniciatyva kuriamos finansinės ir ekonominės savo veiklos turiniu draugijos, aktyvus vietinis elitas įsitraukia į oficialių rusiškų draugijų veiklą; 4) 1905-1915 m. – priėmus draugijų veiklą liberalizuojantį įstatymą prasideda legalių draugijų steigimo bumas, draugijų veikla apima pačias įvairiausias visuomenės gyvenimo sferas, pastebima ryški draugijų „nacionalizacija“. Rengiamas straipsnis bus teikiamas į Lietuvos istorijos metraščių.

G. Vaskela kaupė ir sistemino statistinę medžiagą, esančią archyvuose ir skelbtuose statistiniuose rinkiniuose, reikalingą Vilniaus miesto ūkinei raidai XX a. 3-4 dešimtmečiais nagrinėti.

S. Grybkauskas, atlikdamas Vilniaus, kaip sovietinės Lietuvos sostinės tyrimus, rinko medžiagą Lietuvos ypatingajame archyve, studijavo mokslinę literatūrą. Tyrinėtas P. Griškevičiaus, Vilniaus partijos komiteto pirmojo sekretoriaus personalinis tinklas. Surinkta medžiaga leidžia daryti išvadą apie sovietinės Lietuvos sostinės vadovo statuso išskirtinumą, ką pademonstravo P. Griškevičiaus išrinkimas LKP CK pirmuoju sekretoriumi 1974 m. Tiek P. Griškevičiaus karjeros atvejis, tiek prieš jį buvusių miesto gorkomo pirmųjų sekretorių Felikso Bieliausko ir Kazimiero Mackevičiaus nušalinimai nuo Vilniaus vadovo posto dėl karjeros ambicijų (A. Sniečkus jų veiklą vertino kaip grėsmę savo valdžiai), liudija, kad Vilniaus pirmojo sekretoriaus pozicija buvo vertinama kaip reikšmingas tolesnės karjeros laiptelis, o ne galutinė pozicija. Tai kūrė lūkesčius ne vien pačiam miesto vadovui, bet ir jo "dvarui". Tolesnė P. Griškevičiaus kliento - V. Sakalausko karjera patvirtina J. P. Willerton teiginius (Patronage and Politics in the USSR (1992) apie klientelinių ryšių svarbą sovietinėje politikoje. Rengiamas straipsnis „Vilniaus vadovų personaliniai tinklai ir jų įtaka sovietinės Lietuvos politiniams sprendimams“.

2 uždavinys: Vilniaus miesto istorijos šaltinių paieška, tyrimai, skelbimas:

1) Numatomam sudaryti Vilniaus miesto istorijos šaltinių rinkiniui siūlomi šie istoriniai dokumentai ir šaltiniai: Pranešimai iš Vilniaus periodiniame leidinyje „Supplement do gazet wileńskich“: 1761 m., nr. 43, pranešimas iš Vilniaus 1761 10 24, apie LDK didžiojo raštininko Mykolo Bžostovskio kapelmeisterio atvykimą (sugrižimą) į Vilnių iš Vakarų Europos, jo atsivežtų muzikos instrumentų ir muzikinės kūrybos aprašymas; 1761 m., nr. 10 ir 15, pranešimai iš Vilniaus, atitinkamai, 1761 03 07 ir 04 11, apie LDK didžiojo etmono Mykolo Kazimiero Radvilos „Žuvelės“ atvykimą į Lietuvos Vyriausiąjį Tribunolą, sutiktuves, banketą. Ir apie jo išvykimą; 1761 06 15, nr. 25, pranešimas iš Vilniaus: apie Tribunolą ir Vilniaus akademijos studentų surengtą Tribunolo deputatams pasirodymą su poetikos pasiekimų demonstravimu. Įvykių Vilniuje aprašymai Lietuvos didikų dienoraščiuose: a) LDK kanclerio Karolio Stanislovo Radvilos dienoraščio fragmentai apie: a) LDK izdo Tribunolo sesiją 1700 m.; b) kunigaikščių Višnioveckių apšaudymą Vilniuje 1700 m.; c) Vyriausiąjį Tribunolą Vilniuje 1700 m.; ir galbūt d) Valkininkų mūšį 1700 11 18 bei bajorijos įžygiavimą po pergalės į Vilnių. Apie 1905 m. revoliuciją Vilniuje: M. Davainis – Silvestaitis. Dienyno užrašai (1905 m.), LLTI RS. Memorandumas Vilniaus miesto ir krašto gyventojų tautybėmis paskirstymo klausimu, MAVB RS; Vilniaus m. gyventojų etninė-demografinė sudėtis 1941 m. sausio 1 d., MAVB RS; 1931 12 10 pranešimas apie 1931 m gyventojų surašymą, MAVB RS; Statistiniai duomenys apie Vilniaus vaivadijos parapijiečių etninę sudėtį 1934 m., MAVB RS; Vilniaus m. seniūno pranešimas Vilniaus vaivadijos Saugumo skyriui apie represijas prieš lietuvius, LCVA; Vilniaus m. komisaro 1925 03 31 sprendimas padalinti miestą į zonas, LCVA; Vilniaus m.

Valstybinės policijos komendantūros 1922 06 14 pranešimas apie lietuvius, LCVA; 1939 02 09 Vilniaus m. Centrinio statistikos biuro viršininko W. Pac-Pomarnacki raštas Vyriausiajai statistikos valdybai Varšuvoje apie netikslią miesto gyventojų apskaitą, LCVA; Ataskaita apie Lenkijos Respublikos vyriausybės delegato Vilniuje veiklą 1920 12 23–1921 07 01, LCVA; Ataskaita apie II visuotinį gyventojų surašymą Vilniuje, LCVA; Vilniaus m. seniūno 1922 08 19 raštas Lenkijos Respublikos delegatui Vilniuje apie miesto gyventojų pabėgėlių skaičių, LCVA; Apžvalginė ataskaita apie 1922 01 08 rinkimų į Vilniaus seimą rezultatus. V. sl., NAA; Informacija apie lietuvių organizacijas Lenkijoje XX a. IV deš. (duomenys apie Vilniaus lietuvių veiklą – V. S.), NAA.

2) Rengiant šaltinių rinkinį „XVII a. vidurio Maskvos okupacijos Lietuvoje šaltiniai, T. III. 1658 m. Vilniaus tarybos įrašų knyga“ atliktas dokumentų perrašymas, parengtos anotacijos (10 aut.l.). III ir IV tomų eiliškumas sukeistas, nes programoje kaip šio leidinio III t. numatytas parengti „Priešiekę svetimiams valdovams“ dėl didelių parengimo kaštų (dokumento kopijoms įsigyti) nukeliamas vėlesniam laikui.

3) 2012 m. baigtas rengti ir išleistas KRF ir privačiomis leidyklos lėšomis programoje neplanuotas M. Rōmerio *Dienoraščio* tomas *Mykolas Rōmeris, Dienoraštis. 1921 m. sausio 13-oji – 1921 m. lapkričio 7-oji.* / Sudarytojas ir mokslinis redaktorius R. Miknys. Paaiškinimai - J. Jurkiewiczus ir R. Miknys. Iš lenkų kalbos vertė Vaiva Grigaitienė, Vilnius: Versus aureus, 2012. XIX, 458 p. ISBN 978-9955-34-360-8 Šio tomo medžiaga skirta Vilniaus klausimo tarptautinėse institucijose svarstymui ir jų rezultatų aptarimui; Vilniaus lenkų, lietuvių, baltarusių, žydų pozicijoms Vilniaus klausimu aptarti; Lietuvos-Lenkijos tiesioginiams oficialiems ir neoficialiems kontaktams lietuvių-lenkų santykių problemoms spręsti. (R. Miknys)

4) Tęsimas Vilniaus materialinių šaltinių reliacinės paieškos sistemos rengimas. 2012 m. nukopijuotos ir susistemintos Vilniaus architektūrinių, archeologinių, geologinių ir istorinių tyrimų ataskaitos (1228 vnt.), esančios Vilniaus apskrities archyve (Paminklų restauravimo instituto fondai f. 1019, f. 2). Archeologinių tyrinėjimų atlasas iš esmės baigtas pildyti archeologinių tyrimų ataskaitomis. (O. Valionienė)

3 uždavinys: seminarų rengimas

Surengtas darbinis seminaras tema „Vilniaus istorijos ištyrinėtos ir tyrinėtinos problemos; miestų istorijos tyrimų metodologija“. Seminaro metu aptartas sociotopografinis tyrimų metodas, jo panaudojimas Lietuvoje ir galimybės (V. Pugačiauskas). V. Jogėla pristatė miestų tyrimų situaciją Vokietijoje – miestų tyrimus vykdančias institucijas, tyrimų temas, taikomas metodologijas. Londono tyrimams panaudotą socialinės miestų istorijos metodą pristatė Z. Medišauskienė. Aptartos pirmaisiais programos veiklos metais iškilę problemos, 2013 m. darbai. Pasiūlyta leidinį „Miestų praeitis“ didesnei tarptautinei sklaidai rengti anglų kalba.

4 uždavinys: išleistas tęstinis leidinys *Miestų praeitis*, 3, Vilnius: Edukologija, 2012. [Elektroninė laikmena CD] ISSN2029-4220 <http://www.istorija.lt/html/mts/mp3/index.htm>

5 uždavinys: žinių apie Vilniaus praeitį populiarinimas.

1) Antologijai „*Vilnius amžininkų akimis*“ atrinkti tekstai:

Žinios apie Vilnių angliškuose XVII amžiaus leidiniuose:

a) Vilniaus aprašymas leidinyje:

Samuel Lewkenor, *A discovrse not altogether vnprofitable, nor vnpleasant for such as are desirous to know the situation and customes of forraine Rities without traueilling to see them. Containing a Discourse of all those Rities wherein doe flourish at this day priuiledged vniuersities.* Written by Samvuel Levvkenor, Gentleman, London 1600 [77 fol.]

b) religinių riaušių Vilniuje aprašymas leidinyje:

Eleazar Gilbert, *News from Poland. Wherein is declared the cruell practice of the Popish Clergie against the Protestants, and in particular against the Ministres of the City of Vilna, in the great Dukedome of Lithuania, under the Government of the most illustrious Prince, Duke Radzivil. Faithfully set downe by Eleazar Gilbert, Ministre to the foresaid Price, and Preacher to the Scots Congregation in Keydon. Read in over, and you shall find it a most unparalell'd story for barbarous Treacherie*, London 1641 [32 p.]

Vilniaus aprašymai XVIII amžiaus rusų karinių ir diplomatinių veikėjų raportuose:

a) mūšio prie Vilniaus 1734 01 30 tarp Rusijos kariuomenės ir Lietuvos konfederatų bei po to įvykusį Vilniaus miesto nusiaubimą aprašymą iš generolo Levo Izmailovo raportų imperatorei Annai Ivanovnai (RGADA);

2) Paraiška, teikta KRF filmui apie Kreivąjį miestą kurti, finansavimo negavo. Tačiau pagal Lietuvos istorijos instituto ir televizijos Europa TV bendradarbiavimo sutartį programos dalyviai dalyvavo kuriant keturių serijų televizijos filmą „Vilnia – Vilniaus motina“.

4. PUBLIKUOTI MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATAI

Pateikite per programos ataskaitinį laikotarpį paskelbtų mokslinių tyrimų rezultatų (įskaitant monografijas ir kt.) bibliografinį sąrašą su internetinės prieigos (jei tokia yra) nuorodomis. Biomedicinos, fizinių, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių programų vykdytojai pateikia tik monografijų ir periodiniuose mokslo leidiniuose, turinčiuose cituojamumo rodiklį (Impact Factor) „Thomson Reuters Web of Knowledge“ duomenų bazėje publikuotų straipsnių bibliografinius aprašus, patentus.

Straipsniai:

I. Kaplūnaitė, Католический пригород в Вильнюсе в XIV–XV вв. по данным археологии, *Археология и история Пскова и Псковской земли*, 57. 2012. P. 235-238. ISBN 978-5-94375-124-0

R. Jonaitis, Orthodox Churches in the territory of „Civitas Rutenica“, Vilnius. Localization problem. *Archaeologia Baltica*, T. 16. 2012. P. 110-128. ISSN 1392-5520

R. Jonaitis, Раскопки на территории “Civitas Rutenica”. Продолжение исследования, *Археология и история Пскова и Псковской земли*, 57. 2012. P. 232-235. ISBN 978-5-94375-124-0

S. Sarcevičius, Šiuolaikinių geofizikinių, geologinių ir kartografinių metodų taikymas Vilniaus Kreivosios pilies beiieškant, *Geologijos akiračiai*, 2012, Vilnius, nr.1(85), ISBN 1392-0006, p.7-14 (bendraautorius D. Michelevičius).

S. Sarcevičius, Lukiškių priemiesčio rytinė dalis iki XVII a. vid. archeologijos duomenimis, *Miestų praeitis*, 3. [Elektroninė laikmena] ISSN 2029-4220 <http://www.istorija.lt/html/mts/mp3/index.htm>

S. Sarcevičius, Stalo kalno paleoreljefo tyrimai Vilniuje, *Miestų praeitis*, 3. [Elektroninė laikmena] ISSN 2029-4220 <http://www.istorija.lt/html/mts/mp3/index.htm>

G. Vaitkevičius, 14-17 a. Vilniaus buitinės keramikos talpų sistema, *Miestų praeitis*, 3. [Elektroninė laikmena] ISSN 2029-4220 <http://www.istorija.lt/html/mts/mp3/index.htm>

D. Baronas, „Perkūno šventykla Vilniuje: senų mitų ir naujų mokslinių tyrimų nedermė“, *Naujasis Židinys–Aidai*, nr. 7, 2012, p. 442-447. ISSN 1392-6845. Straipsnis taip pat buvo skelbtas 15 minučių portale: <http://www.15min.lt/naujiena/ziniosgyvai/istorija/perkuno-sventykla-vilniuje-senu-mitu-ir-nauju-moksliniu-tyrimu-nederme-582-289815> (2012 m. gruodžio 19 d.).

A. Urbanavičius, Sezoniniai Vilniaus naujųjų miestiečių skaičiaus svyravimai 1661–1795 m., *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos kraštovaizdis*, Vilnius: LII leidykla, 2012, p. 177–193. ISBN 978-9955-847-59-5

Šaltinio publikacija:

Mykolas Römeris, Dienoraštis. 1921 m. sausio 13-oji – 1921 m. lapkričio 7-oji. / Sudarytojas ir mokslinis redaktorius R. Miknys. Paaiškinimai - J. Jurkiewiczzius ir R. Miknys. Iš lenkų kalbos vertė Vaiva Grigaitienė, Vilnius: Versus aureus, 2012. XIX, 458 p. ISBN 978-9955-34-360-8

Tęstinis mokslo leidinys:

Miestų praeitis, 3, Vilnius: Edukologija, 2012. [Elektroninė laikmena CD] ISSN 2029-4220

5. REZULTATŲ SKLAIDA

Pateikite per programos ataskaitinį laikotarpį panaudotų rezultatų viešinimo ir populiarinimo priemonių sąrašą (tai, kas nepateikta „5. Publikuoti mokslinių tyrimų rezultatai“). Pateikite tikslius sklaidos priemonių bibliografinius ar kitokius duomenis (pvz., konferencijos pavadinimas, pobūdis (tarptautinė, Lietuvos, mokslinė, populiarinimo ar kt.) vieta, laikas, dalyvių skaičius ir kt.).

I. Kaplūnaitė, žodinis pranešimas „Археологические исследования «Немецкого города» в Вильнюсе“, 2012 m. balandžio 17 – 19 d. Pskovas, tarptautinė konferencija „Археология и история Пскова и Псковской земли“, 59 pranešimai;

I. Kaplūnaitė, žodinis pranešimas „Католики в раннем Вильнюсе“, 2012 m. gegužės 18 d., Sankt Peterburgas, tarptautinis seminaras „Новейшие археологические исследования в Вильнюсе и Санкт-Петербурге“, 9 pranešimai;

R. Jonaitis, žodinis pranešimas „Исследования на “Civitas Rutenica” в 2011 г. Проверка теорий“, 2012 m. balandžio 17 – 19 d., Pskovas, tarptautinė konferencija „Археология и история Пскова и Псковской земли“, 59 pranešimai;

R. Jonaitis, žodinis pranešimas „Civitas Rutenica в Вильнюсе. Случайность или закономерность?“, 2012 m. gegužės 18 d., Sankt Peterburgas, tarptautinis seminaras „Новейшие археологические исследования в Вильнюсе и Санкт-Петербурге“, 9 pranešimai;

G. Vaitkevičius, žodinis pranešimas „Vilnius – valstybės kūrimo įrankis“, 2012 m. gegužės 18 d. Sankt Peterburge, Rusija, tarptautinis seminaras "Новейшие археологические исследования в Вильнюсе и Санкт-Петербурге", 9 pranešimai;

A. Urbanavičius, pranešimas „Explorations in the Social Economic History of a City: A Case of the New Citizens of Vilnius (17th–18th Centuries)“, tarptautinė mokslinė konferencija „Urban History in the Baltic: Theoretical Aspects and Current Research“, Ryga, Latvijos universitetas, 2012 m. spalio 11–12 d., 21 pranešimas. <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/termine/id=20096>

D. Baronas, pranešimas: „Perkūno šventykla Vilniuje: senų mitų ir naujų mokslinių tyrimų nedermė“, Vilnius, 2012 m. rugsėjo 14 d., konferencija „Vilniaus katedra: objektas ir pasakojimas“ (Europos paveldo dienos 2012: Genius loci. Vietos dvasia), 5 pranešimai. <http://www.bpmuziejus.lt/index.php?menu=1&sub=163&width=1440&height=900>

D. Baronas, pranešimas: „Didaktinis Petro Skargos požiūris į rusėnus“, tarptautinė mokslinė konferencija „Petras Skarga SJ ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūra. 1612–2012. X Jurgio Lebedžio skaitymai.“ Vilnius, 2012 m. spalio 11–12 d., 17 pranešimų.

R. Miknys, D. Mačiulis, A. Nikžentaitis, pranešimas „Vilniaus okupacija” – vienos iš lietuvių atminties vietos genezė ir jos transformacijos XX-XXI amžiuje“ paskaitų cikle „Atminties kultūrų dialogas ULB (Ukraina, Lietuva, Baltarusija) erdvėse“, organizatoriai - Lietuvos istorijos institutas kartu su Vilniaus bei Varšuvos universitetų Istorijos fakultetais, Lenkijos istorijos muziejumi, Lenkų ir Goethe institutais Vilniuje. Vilnius-Warszawa, 2012. – 2

pranešimai (Varšuva, Vilnius);

V. Stravinskienė, pranešimas „Migruojantis Vilnius: miesto gyventojai XX a. 2-oje pusėje“, Vilniaus m. istorijos mokytojų konferencija, Vilnius, 2012-04-03.

S. Sarcevičius, O. Valionienė, pranešimas „Šv. Onos ir Šv. Barboros bažnyčios tyrimai“, konferencija „Vilnius: tarp tikrovės ir vizijų“, 2012 m. kovo 29 d., Vilnius, organizatorius – Lietuvos Nacionalinis muziejus, 9 pranešimai; http://www.lnm.lt/files/renginiai/msal/2012_arch_konf_programa.pdf

G. Vaitkevičius, pranešimas „Istorinės Šventaragio legendos šaknys“, konferencija „Vilnius: tarp tikrovės ir vizijų“, 2012 m. kovo 29 d., Vilnius, organizatorius – Lietuvos Nacionalinis muziejus, 9 pranešimai;

V. Pugačiauskas, pranešimas „XIX a. kariniai įtvirtinimai Trijų Kryžių kalne: ardomojo poveikio paieškos“, konferencija „Vilnius: tarp tikrovės ir vizijų“, 2012 m. kovo 29 d., Vilnius, organizatorius – Lietuvos Nacionalinis muziejus, 9 pranešimai;

A. Urbanavičius, pranešimas „Vilniaus naujieji miestiečiai kilę iš LDK miestelių 1661–1795 m.“, tarptautinė mokslinė konferencija „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje: miestai ir miesteliai“, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2012 m. rugsėjo 27–28 d., 15 pranešimų. <http://www.istorija.lt/html/doc/konferencija.pdf>

O Valionienė, vieša paskaita „Viduramžių miesto sakralinių erdvių struktūra“ 2012 m. gruodžio 13 d. Lietuvos nacionaliniame muziejuje;

O. Valionienė, V. Pugačiauskas, S. Sarcevičius, Kur prasidėjo Vilnius, *Veidas*, 2012 m, Nr. 7.

D. Baronas, Vilniaus auksakalių cecho privilegijos vertimas į lietuvių k.: "Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro privilegija Vilniaus auksakalių cechui, išduota 1495 m. rugpjūčio 23 d.", *Vilniaus sakralinė auksakalystė. Katalogas*, Vilnius: Bažnytinio paveldo muziejus, 2012, p. 15-16. ISBN 978-609-95148-4-0.

R. Jonaitis kartu su Vilniaus miesto savivaldybe bei LR generaliniu konsulatu S.- Peterburge suorganizavo seminarą – viešą paskaitą "Новейшие археологические исследования в Вильнюсе и Санкт-Петербурге", 2012 m. gegužės 18 d., Sankt Peterburgas, Rusija.

S. Sarcevičius, G. Vaitkevičius pagal LII pasirašytą bendradarbiavimo sutartį dalyvavo TV keturių serijų filmo „Vilnia – Vilniaus motina“ kūrime. Filmą kūrė TV Europa.

6. PASTABOS APIE PROGRAMOS VYKDYMO EIGĄ

Pateikite pastabas (jei tokių turite) dėl programos vykdymo pasikeitimų, vykdymo problemų, naujų aplinkybių ir kt.

1. Keičiasi publikacijos „Maskvos okupacijos Lietuvoje šaltiniai“ parengimo ir tomų numeracijos eiliškumas. Pirmiausia kaip T. III rengiama programoje numatyta kaip T. IV publikacija „1658 m. Vilniaus tarybos įrašų knyga“. Publikacija „Prisiekę svetimiems valdovams“, kurios parengimas reikalauja papildomų finansinių išteklių (pirmiausia dokumentų kopijoms) bus rengiama vėliau kaip T. IV, tikintis papildomiems parengimo darbams finansuoti trūkstamas lėšas pritraukti per projektinį finansavimą.

2. Pasirodžius I. Tamošiūnaitės darbu „Šv. Jurgio prospekto susiformavimas: nuo vizijos iki tikrovės. I knyga, 1817-1875“, kuriame didžioji teksto dalis skirta Vilniaus miesto planams, ir Lietuvos nacionaliniam muziejui rengiantis išleisti Vilniaus planų albumą su įvadinio straipsniu apie Vilniaus planus, netikslinga kartoti tyrimą apie Vilniaus planus. Todėl atsisakyta programoje numatyto straipsnio „Vilniaus miesto planų kūrimas“ (V. Jogėla). Monografijos apie Šnipiškes rėmuose bus tik tiriamas Šnipiškių priemiesčio planavimas.

3. Programoje buvo numatyta 2014-2015 m. parengti M Römerio *Dienoraščio* tomą, skirtą 1911-1912 m. Tačiau *Dienoraščio* leidimą finansuojančio leidėjo sumanymai ir šiandieninės Lietuvos politinės aktualijos – tautinių mažumų padėties svarstymai – skatina tęsti chronologinį šio šaltinio publikavimą. Kita vertus, 1911-1912 m. skirtame *Dienoraščio* tome labai gausu baltarusių ir lenkų visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą nušviečiančios medžiagos, kurios kvalifikuotam komentavimui būtini pasirengę ir šias problemas išmanantys, įdirbę turintys mokslininkai. Tačiau šiam darbui numatytus mokslininkus artimiausiu metu nebus galima pasitelkti dėl jų užsiangažavimo kitiems ilgalaikiams projektams. Todėl *Dienoraščio* tomo, skirto 1911-1912 m. rengimo pradžia atidedama 2016 m., o 2014 m. planuojama išleisti *Dienoraščio* tomą, skirtą 1921 m. lapkričio – 1922 m. birželio mėnesiams, o 2015-2016 m. išleisti tomą, skirtą 1922 m. liepos – 1923 m. vasario mėnesiams.

4. Sėkmingam programos įgyvendinimui būtų svarbu papildomos lėšos, skirtos su moksliniais tyrimais susijusiems poreikiams patenkinti – lėšos komandiruotėms į užsienio archyvus, dokumentų kopijoms, laboratoriniams tyrimams, renginių organizavimui ir pan.

Programą vykdančios institucijos vadovas _____ Rimantas Miknys
(parašas) (vardas, pavardė)